

Warszawa, 10 maja 2021

Dr hab. Małgorzata Dragan
Katedra Psychologii Zdrowia i Rehabilitacji
Wydział Psychologii
Uniwersytetu Warszawskiego

Ocena osiągnięć naukowych dr Agaty Dębowskiej w postępowaniu w sprawie nadania
stopnia doktora habilitowanego

Recenzję rozpocznę od przywołania zapisów prawnych dotyczących nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego, które mają zastosowanie w przypadku oceny dorobku naukowego dr Agaty Dębowskiej w ramach postępowania habilitacyjnego. Zgodnie z art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) Posiada stopień doktora;
- 2) Posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a. 1 monografię naukową [...] lub
 - b. 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych [...]

W otrzymanej dokumentacji znajduje się sześć wieloautorskich artykułów, opublikowanych w czasopismach naukowych, przedstawionych jako cykl i wskazanych jako główne osiągnięcie naukowe przez Habilitantkę. Oprócz tego Habilitantka zaprezentowała autoreferat oraz uwzględniła informacje na temat dorobku towarzyszącego. W pierwszej kolejności zajmę się oceną głównego osiągnięcia naukowego, a więc wskazanego cyklu artykułów naukowych oraz stanowiącego ich ważne uzupełnienie autoreferatu.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego:

Jako swoje największe naukowe po doktoracie Autorka wskazała sześć artykułów napisanych we współpracy (pięć pierwszoautorskich, w jednym jest drugim autorem), opublikowanych w prestiżowych czasopismach anglojęzycznych, takich jak *Computers in Human Behavior* czy

Child Abuse and Neglect. Tych sześć zestawionych artykułów Autorka opatrzyła wspólnym tytułem: „Przemoc wobec kobiet i dzieci”.

Przy tak ogólnie sformułowanym temacie, określonym w tytule, można by się spodziewać obszernej publikacji poświęconej wnikliwej analizie złożonego zjawiska, jakim jest przemoc wobec kobiet i dzieci. Zapewne wyczerpujący opis zagadnienia nie jest w ogóle możliwy, choćby i w ramach szczegółowej monografii, ale nawet, gdyby założyć, iż Autorka rozpatruje zagadnienie z perspektywy psychopatologii, przyjęty tytuł sugeruje jego pogłębione studium. Tymczasem w przedstawionym autoreferacie widnieją trzy podpunkty:

- 1.3) Przekonania wspierające przemoc ze względu na płeć
- 1.4) Profilowanie przemocy wobec dzieci
- 1.5) Zapobieganie przemocy ze względu na płeć

Zagadnienia te z pewnością nie wyczerpują opisu zjawiska, jakim jest przemoc wobec kobiet i dzieci. Tytuł osiągnięcia naukowego Habilitantki jest więc zbyt szeroki, niedoprecyzowany, a wręcz wprowadzający w błąd. W osiągnięciu nie opisano bowiem zagadnienia w sposób możliwie wyczerpujący, a jedynie przedstawiono wybrane jego aspekty.

Jakim kluczem posłużyła się Autorka, koncentrując swoją uwagę na tych właśnie kwestiach? W autoreferacie znajdujemy stwierdzenia wyjaśniające, z jakiego powodu podjęto się przeprowadzenia konkretnych badań (np. „Wpływ postaw wspierających agresję na dokonywanie aktów przemocy został dobrze udokumentowany w literaturze [...] brakuje badań dotyczących etiologii postaw wspierających przemoc seksualną w związkach, przeprowadzonych wśród sprawców przestępstw”, s. 6), ale brakuje wyjaśnienia, dlaczego na tych zagadnieniach koncentrowała się Autorka w ramach **cyklu** publikacji. Wydaje się, że jedynym kluczem jest tutaj fakt, iż te wybrane aspekty zjawiska przemocy wobec kobiet i dzieci stały się przedmiotem badań prezentowanych w artykułach.

Dwa z sześciu artykułów dotyczą przekonań wspierających przemoc ze względu na płeć. W jednym z nich opisano wyniki badania przeprowadzonego w dużej ($N > 1000$) próbie więźniów w Polsce. Zastosowano skalę postaw wobec przemocy seksualnej ze strony mężczyzn. Wykazano, że przestępcy skazani za mniej brutalne przestępstwa częściej akceptują przemoc seksualną w porównaniu np. do zabójców. Oprócz postaw wobec przemocy w analizach uwzględniono również wiele innych zmiennych, takich jak doświadczenia przemocy i zaniedbywania w dzieciństwie, egocentryzm czy tzw. prizonizacja. W autoreferacie opis wyników badania i ich interpretacja zajmują dwa akapity. Ta część autoreferatu koncentruje się głównie na opisie badania, głównych rezultatów i przedstawieniu skrótovej dyskusji wyników – a więc zasadniczo na powtórzeniu tego, co możemy znaleźć w opublikowanych artykułach.

Następnie, w ramach tego samego podpunktu (1.3), Autorka przechodzi do omówienia ryzyka narażenia na przemoc kobiet w rejonie Karaibów. Celem badania przeprowadzonego w grupach dziewcząt i chłopców było testowanie związków pomiędzy przemocą doświadczaną w rodzinie pochodzenia i przekonaniami na temat przemocy. Wyższy poziom wiktyimizacji u chłopców szedł w parze z częstszą akceptacją przemocy stosowanej przez mężczyzn w domach i norm społecznych na jej temat. U dziewcząt wyższy poziom wiktyimizacji związany był z kolei z częstszą akceptacją norm społecznych dotyczących przemocy domowej. Podobnie jak w przypadku pierwszego z artykułów, Autorka koncentruje się głównie na streszczeniu treści zaprezentowanych w opublikowanym artykule, a interpretacja wyników jest bardzo zwięzła.

Kolejne trzy artykuły dotyczą innego zagadnienia (punkt 1.4), a jest nim wyodrębnienie grup (klas) wśród uczestników badania w zależności od rodzaju własnych doświadczeń przemocy, stosowania przemocy i własnościami takimi jak samoocena czy cechy psychopatyczne. Badania objęły, podobnie jak w we wcześniejszych publikacjach, młodzież z dwóch państw z rejonu Karaibów (Barbados i Grenada) oraz przestępców osadzonych w Polsce. W tej części autoreferatu, poza streszczeniem dwóch artykułów, Autorka omawia także wyniki przeprowadzonego ze współautorami systematycznego przeglądu badań, który ujawnił niespójność rezultatów dotychczasowych analiz w kwestii zidentyfikowanych grup osób po doświadczeniach przemocy i zaniedbywania.

Ostatnia część autoreferatu o tytule „Zapobieganie przemocy ze względu na płeć” (podpunkt 1.5) odwołuje się do jednej publikacji opisującej badanie wpływu specjalnie opracowanej z myślą o karaibskiej młodzieży prospołecznej gry komputerowej *Jesse* na wrażliwość afektywną i poznawczą. Podobnie jak w pozostałych częściach autoreferatu ta również stanowi zasadniczo streszczenie opublikowanego artykułu.

Analizując omówione pokrótce części autoreferatu Habilitantki, w celu dokonania oceny głównego osiągnięcia naukowego, należy odpowiedzieć na kluczowe pytanie, a mianowicie, czy spełnione zostały wymagania określone w przytoczonej na samym początku recenzji Ustawie, tzn. czy przedstawione osiągnięcie stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (1) oraz czy mamy do czynienia z cyklem powiązanych tematycznie artykułów naukowych (2) [opublikowanych w czasopiśmie naukowych].

Nie mam wątpliwości, że wskazane jako główne osiągnięcie artykuły naukowe, których wiodącą współautorką jest dr Agata Dębowska stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny. Wszystkie z nich przeszły proces recenzji i zostały opublikowane w prestiżowych, wysoko punktowanych czasopiśmie naukowych. Wszystkie dotyczą niezwykle ważnego problemu społecznego, jakim jest przemoc wobec grup nieuprzywilejowanych, a więc kobiet lub dzieci.

Większość z nich (5/6) jest zorientowana na wyjaśnienie uwarunkowań zjawiska (postawy wobec przemocy i inne czynniki ryzyka) oraz zróżnicowania jego następstw, a jedna dotyczy niezwykle ważnej kwestii zapobiegania przemocy (projekt oryginalnej, prospołecznej gry komputerowej). W mojej opinii w szczególności wartościowe są badania dotyczące profilowania następstw przemocy wobec dzieci. Przeprowadzony systematyczny przegląd badań (liczba cytowań: 70, od 2017 r.) umożliwił podsumowanie wyników badań próbujących zidentyfikować wzorce współwystępowania różnych doświadczeń przemocy i zaniedbywania oraz negatywnych konsekwencji i pozwolił na sformułowanie rekomendacji odnośnie do dalszych badań z tego zakresu. Badania dotyczące przekonań na temat przemocy także stanowią ważny wkład w obszar badań dotyczących przemocy wobec kobiet i dziewcząt. Ponadto, istotne wydają się wyniki badania testującego oddziaływanie gry komputerowej, zaprojektowanej z uwzględnieniem kontekstu kulturowego rejonu Karaibów. Podsumowując, badania z udziałem dr Agaty Dębowskiej, których wyniki opublikowano w uznanych czasopismach naukowych, stanowią znaczny wkład w rozwój problematyki analizy uwarunkowań przemocy i jej zapobiegania. Pierwszy warunek określony przez przywoływaną Ustawę został zatem w mojej opinii bez żadnych wątpliwości spełniony.

W przypadku drugiego z określonych przez Ustawę wymagań, dotyczącego posiadania w dorobku naukowym, w tym wypadku: jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych, sprawa się niestety komplikuje. Niewątpliwie w przypadku ocenianego dorobku mamy do czynienia z artykułami naukowymi opublikowanymi w czasopismach naukowych, i to prestiżowych. Czy są one powiązane tematycznie? Łączy je, owszem, bardzo szeroki i ogólny temat przemocy, co obrazuje przyjęty tytuł osiągnięcia: „Przemoc wobec kobiet i dzieci”. Przedstawione artykuły nie są jednak monotematyczne, dotyczą bardzo różnych i specyficznych zagadnień w ramach szerokiej problematyki przemocy wobec kobiet i dzieci (1.3 – przekonania wspierające akceptację przemocy wobec kobiet; 1.4 – wzorce rodzajów przemocy wobec dzieci i jej następstw; 1.5 – zapobieganie przemocy z wykorzystaniem nowatorskiej metody – gry komputerowej stworzonej dla dzieci i młodzieży). Wreszcie, czy mamy do czynienia z **cyklem** artykułów? Cykl (w tym przypadku; za słownikiem języka polskiego PWN) oznacza szereg artykułów tworzących **spójną całość**. Niestety, ten wymóg w przypadku analizowanego osiągnięcia naukowego w mojej opinii nie został spełniony. Mamy tu do czynienia z sześcioma, wprawdzie bardzo dobrymi, artykułami naukowymi, ale prezentującymi wyniki badań nad różnymi zagadnieniami z obszaru problematyki przemocy wobec kobiet i dzieci, nie stanowiącymi spójnego cyklu. Dodatkowo, owa spójność, kluczowa dla osiągnięcia naukowego, które ma

stanowiąc podstawowe dokonanie podlegające ocenie w ramach procedury habilitacyjnej, nie została wykazana także w autoreferacie. Wobec braku odrębnej publikacji wnikliwie omawiającej teorię leżącą u podłoża przeprowadzonych badań, Autorka miała szansę na jej prezentację właśnie w ramach tej formy omówienia. Niestety, nie znajdziemy w nim śladu spójnej osi teoretycznej, wokół której ogniskowałyby się przeprowadzone badania. Autoreferat ten stanowi w istocie streszczenie opublikowanych artykułów. Rezultaty badań są owszem interpretowane w odniesieniu do wybranych koncepcji teoretycznych, ale Autorka nie dokonuje żadnej ich syntezy. W istocie trudno jest wskazać, co jest przedmiotem prezentowanego osiągnięcia, które ma stanowić całość, poza tym, że stanowi ono zbiór luźno powiązanych artykułów na temat przemocy raz wobec kobiet, raz wobec dzieci. Do jakiej teorii, spinającej podejmowane zagadnienia, odnosi się Autorka? Co jest wkładem Autorki w wiedzę wyjaśniającą mechanizmy przemocy wobec kobiet i przemocy wobec dzieci? Jaki proponuje model teoretyczny? Wydaje mi się, że w istocie koncentracja Habilitantki na (głównie) dwóch różnych wątkach tematycznych (1.3 – przekonania wspierające akceptację przemocy wobec kobiet; 1.4 – wzorce rodzajów przemocy wobec dzieci i jej następstw) utrudniła zadanie wykazania spójnego procesu myślowego, który integrowałby wskazane jako główne osiągnięcie publikacje. Gdyby Autorka skoncentrowała się na jednym wątku zasadniczym i dołączyła dodatkową publikację, w której dokonałaby syntezy o charakterze rozwijającym teorię, zdecydowanie ułatwiłaby zadanie pozytywnej oceny swojego dorobku w odniesieniu do stawianych wymagań. Pragnę przy tym podkreślić, że osobiście stoję na stanowisku, iż metarefleksja autora jest kluczowym elementem, który należy brać pod uwagę w ocenie głównego osiągnięcia naukowego w ramach procedury habilitacyjnej. Tej metarefleksji w przedstawionym mi do recenzji dorobku dr Agaty Dębowskiej niestety brakuje. Fakt ten budzi konfuzję ze względu na to, że pojedyncze artykuły wskazane jako główne osiągnięcie naukowe są bardzo dobre. Problemem o charakterze podstawowym jest jednak to, że **nie stanowią one** spójnego, zintegrowanego teoretycznie zbioru publikacji (cyklu). Moja ocena głównego osiągnięcia naukowego Habilitantki jest zatem negatywna.

Ocena dorobku towarzyszącego:

Habilitantka jest pracownikiem Uniwersytetu SWPS oraz University of Sheffield w Wielkiej Brytanii. Posiada w swoim dorobku 40 publikacji naukowych, z czego 32 zostały opublikowane w czasopiśmie z listy JCR. Wszystkie te publikacje są w języku angielskim. Zdecydowana większość z nich jest napisana we współpracy z prof. D. Boduszkiem, który był promotorem

rozprawy doktorskiej Habilitantki. Według dokumentów pełni ona także funkcję promotora w pięciu otwartych przewodach doktorskich. Jest recenzentem w wielu uznanych czasopismach naukowych, takich jak *Child Abuse and Neglect* czy *Personality and Individual Differences*.

Dr Agata Dębowska prowadzi liczne badania międzynarodowe, w tym pełni funkcję kierownika zespołu w ramach projektu badawczego finansowanego przez The Global Challenges Research Fund w Wielkiej Brytanii (uzyskane dofinansowanie wynosi ponad 4 mln 300 tys. funtów brytyjskich). Habilitantka uczestniczyła w projektach badawczych dotyczących takich zagadnień jak psychopatia, społeczna identyfikacja kryminalna, zdrowie psychiczne w czasie pandemii COVID-19 oraz testowanie własności psychometrycznych narzędzi pomiarowych takich jak *Jury Decision Scale* czy *Self-Esteem Measure for Criminals*.

Przedstawiony do oceny pozostały dorobek naukowy dr Agaty Dębowskiej jest znakomity, oceniam go jednoznacznie pozytywnie. W mojej opinii Habilitantka spełnia z nawiązką wymagania dotyczące dorobku towarzyszącego głównemu osiągnięciu naukowemu.

Konkluzja:

Z udostępnionego mi wyciągu z Regulaminu postępowań w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym wynika, że treść i konkluzja recenzji muszą być merytorycznie spójne, a konkluzja wyłącznie pozytywna lub negatywna. W swojej recenzji dokonuję pozytywnej oceny dorobku naukowego dr Agaty Dębowskiej – zarówno tego towarzyszącego, jak i – odrębnie – poszczególnych artykułów, wskazanych łącznie jako kluczowe dokonanie naukowe. Samo główne osiągnięcie naukowe Habilitantki, jakim jest sześć załączonych artykułów anglojęzycznych, oceniam jednak negatywnie. Jak wykazałam wcześniej, w mojej opinii bowiem wskazane artykuły nie stanowią w ogóle cyklu publikacji, tj. spójnego ich zbioru, tworzącego całość. Analiza teoretyczna podejmowanych zagadnień w autoreferacie jest ponadto skąpa i niewystarczająca, brakuje prezentacji rozumowania teoretycznego stanowiącego metarefleksję nad podejmowanymi zagadnieniami. W związku z tym, że elementy te uważam za kluczowe w ocenie dokonań naukowych w ramach postępowania w sprawie o nadanie stopnia doktora habilitowanego, moja konkluzyjna ocena osiągnięć dr Agaty Dębowskiej jest negatywna. W mojej opinii w tym przypadku wymagania określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie zostały niestety spełnione.